

STRANI RADNICI I DANAS IMAJU PROBLEMA S INTEGRACIJOM, A KAKO LI JE TEK BILO NEKOĆ NAŠIMA U NOVOM ZELANDU

Ljubav između Maora i Hrvata slavi se i pjesmom - Hrvatsko-novozelandski folklorni ansambl Kralj Tomislav iz Aucklanda s maorskom skupinom Te Roopu Tarara O Aotearoa i klapom Samoana D.JERKOVIĆ / CROPIX

Požalili su što su stigli, ali novca za povratak nije bilo

PIŠE MIA UZINIĆ

Sve više stranih radnika dolazi u Ljebu našu u potrazi za boljim životom, a ni Hrvatima nije strano da odlaze u daleke zemlje "trubuhom za kruhom". Aktualno je pitanje jezika stranih radnika u Hrvatskoj te njihova integriranost u društvo, pa smo odlučili istražiti kako su se Hrvati snašli na Novom Zelandu početkom prošlog stoljeća te s kojim ih narodom veže nevjerojatno prijateljstvo. Tom su pitanju cijelu knjigu, "Ni s kućom ni bez kuće", posvetile autorice Ivana Hebrang Grčić i Ana Barbarić, koje su, istražujući nakladničku djelatnost Hrvata izvan domovine, uspjele rekonstruirati njihov tadašnji način života. Prema popisu stanovništva Novog Zelanda iz 2013. godine, čak 2700 stanovnika rođeno je u Hrvatskoj. Hrvati su na Novi

Zeland počeli odlaziti sredinom 19. stoljeća, a neki kao prva dva Hrvata doseljenika navode Vilima Jakoba Maršića i Nikolu Vickovića, koji su tamo stigli 1857. godine. Godinu poslije u Auckland je uplovio austrijski istraživački brod na kojem je bilo 175 Hrvata, a smatra se da su se pojedini članovi posade iskrcali u novozelandskoj luci te su odlučili tamo započeti svoj novi život. Do kraja 19. stoljeća zabilježeni su brojni dolasci brodova s hrvatskim posadama.

Kopači smole

Pokretan lančane migracije iz središnje Dalmacije smatra se Pavel Lupis, koji je u Auckland stigao 1864. godine, nakon što je neko vrijeme radio na Južnom otoku. S vremenom je uštedio dovoljno da kupi nekoliko ribarskih brodova. Iako je bio nepismen, govorio je engleski, talijanski i hrvatski pa je bio cijenjen kao prevoditelj. Otišao je posjetiti rodnu grudu, a na Novi Zeland se vratio s četom Hrvata, koji su tamo ostali raditi i živjeti. Drugi val doseljavanja Dalmati-

'NI S KUĆOM NI BEZ KUĆE'

'Kuće naše jesu od maža, a kuhinje od zemlje. Kad pada kiša, sve je mokro sa svih strana i kuće i kuhinje, a kad vjetar puše, kuća se tresu. U kući ima vjetra kao i na dvoru, pa katkad vjetar napregne kuću od vreća i dignu je nebu pod oblake. O nama se može reći, da smo ni s kućom ni bez kuće, ni goli ni obučeni', napisao je Franić 1857. godine

Zajednička proslava Nove godine

ARTHUR JAMES NORTHWOOD

naca pokrenuo je Mariano Vella iz Podgore, koji se bavio ribarstvom, a za njim su došli njegovi prijatelji i rođaci koji su kasnije uglavnom radili kao uzgajivači voća i vinogradari. Hrvatski useljenici dolazili su većinom iz obalnih krajeva, a jako velik broj useljenika potječe iz područja podno Biokova: Podgore, Tučepa i Živogošća te s otoka Korčule, Brača i Hvara. Iako su se Lupisi bavili ribarstvom, a Velle voćarstvom, većina Hrvata odlazila je na Novi Zeland da bi radili kao kopači na poljima smole kauri. A manji broj odlazio je na Južni otok u rudnike zlata. Kauri smola nalazila se na sjevernom otoku te ju je u početku bilo moguće pronaći, a kako se eksploatacija povećavala, postajalo je sve teže doći do nje. Trebalo je kopači, često u vrlo teškim uvjetima. Život na Novom Zelandu nije bio nimalo lakši od života u domovini tesum negdi doseljenici požalili što su stigli, ali novca za povratak više nije bilo. S obzirom na to da Hrvati nisu poznavali engleski jezik, a bile su im potrebne informacije o tržištu, počele su se tiskati čak

Dalmatinci snimljeni oko 1910. godine

ARTHUR JAMES NORTHWOOD

Anton Bakulić, dalmatinski kopač smole

LIBRARY, WELLINGTON

Život s lopatom u ruci nije bio lak, ali novca za povratku kući nisu imali

LIBRARY, WELLINGTON, NEW ZEALAND

Hrvati su na Novi Zeland počeli odlaziti sredinom 19. stoljeća, a neki kao prva dva Hrvata doseljenika navode Vilima Jakoba Maršića i Nikolu Vickovića, koji su tamo stigli 1857. godine

Rekonstrukcija spavaonice u nastambi kopača smole SHUTTERSTOCK

Novine Zora bile su velikog novinskog formata, nisu sačuvani svi brojevi DALMATINSKO KULTURNO DRUŠTVO, AUCKLAND

Primjerci hrvatskih novina The United Front i Bratska sluga u Nacionalnoj knjižnici Novoga Zelanda u Wellingtonu IVANA HEBRANG GRGIĆ

i novine na hrvatskom jeziku. Kao inspiracija za naslov knjige Ivani Hebrang Grgić i Ani Barbarić poslužilo je pismo Josipa Frančića, koje možda najbolje dočarava uvjete u kojima su Hrvati živjeli. "Kuće naše jesu od maža, a kuhinje od zemlje. Kada pada kiša, sve je mokro sa svih strana i kuće i kuhinje, a kada vjetar puše, sva se kuća tresu. U kući ima vjetar kao i na dvoru, pa katkad vjetar napregne kuću od vreća i dignu je nebu pod oblaku. O nama se može reći, da smo ni s kućom ni bez kuće, ni goli ni obučeni", napisao je Frančić 1857. godine.

'Udaja na sliku'

Informacije za novine na hrvatskom jeziku dobivale su se iz različitih izvora: novozelandskih i hrvatskih novina te pisama čitatelja. Tekstovi na hrvatskom jeziku donosili su informacije o životu u novoj domovini, a većinom su teme tekstova bile vijesti iz domovine i svijeta, pomoć u vezi s poslovima i zakonima o smoli, stanje smole na tržištu, oglasi i slično. Maori su polinezijci narod koji

se na područje Sjevernog i Južnog otoka doseljavao između 9. i 13. stoljeća, a dolaskom Europljana njihov se broj smanjuje. Oduzimana im je zemlja, a bili su i neoporni na "nove" bolesti – umirali su od bolesti koje u Europi nisu bile nužno smrtonosne, kao što su vodene kozice. Na Novom Zelandu bili su na društvenom dnu s Hrvatima. Život u teškim uvjetima rezultirao je predivnim prijateljstvom između Hrvata i Maora, a to prijateljstvo traje još i danas. Poznato je da se iz prijateljstva ponekad rada ljubav, pa su tako nastali i prvi brakovi između Maora i Hrvata, a i danas na Novom Zelandu postoje zajednice u kojima njihovi potomci njeguju hrvatsku tradiciju i pjevaju hrvatske pjesme. Zanimljivo je da na ulasku u grad Kaitiāa postoji trojezični natpis: Haere mai – Dobro došli – Welcome. Maori su Hrvatima dali naziv Tarara zbog brzog govora i učestalog korištenja glasa r. Samo su Hrvati od Maora dobili poseban nadimak, a sve ostale Europljane zvali su Pakeha. U početku su Hrvati izbjegavali Maore, ali kasnije su shvatili da su im

Trojezični natpis na maorskom, hrvatskom i engleskom na ulasku u grad Kaitiāia TEUTA STAZIĆ

oni karakterni puno sličniji od Britanaca. Prvi brak između Maorke i Hrvata, za koji danas postoji dokaz, sklopljen je 6. travnja 1892. godine u gradu Kaitiāiji između Andrije Kleskovića iz Mlina i Maorke Erine Kaaka, kćeri poglavice plemena Te Appuori. Imali su 13 djece, s kojom su u kući govorili uglavnom maorski. Andrija je naučio i engleski, pa je sunarodnjacima pomogao da se lakše snađu nakon dolaska. Zanimljivo je da se u to vrijeme i razvio svojevrsan Tinder. Naime, neki su Hrvati svoje mladenke birali tako da bi im poslali svoje slike te su im platili put

Prvi brak između Maorke i Hrvata, za koji danas postoji dokaz, sklopljen je 6. travnja 1892. u gradu Kaitiāiji između Andrije Kleskovića iz Mlina i Maorke Erine Kaaka, kćeri poglavice plemena Te Appuori. Imali su 13 djece, s kojom su u kući govorili uglavnom maorski

Groblje Grafton Gully (danas Symonds Street Cemetery) na kojemu je prvi hrvatski grob iz 1859. IVANA HEBRANG GRGIĆ

da dođu na Novi Zeland. Tada je takva vrsta brakova nosila naziv "udaja na sliku". Neki mladići koji nisu bili zadovoljni vlastitim izgledom ponekad bi poslali i tuđu sliku, a sigurni smo da bi mladenka u najblažu ruku ostala zatečena nakon što je već prešla toliki put jer povratka dom joj nije bilo.

Povijesne i kulturne veze

O stoljetnom prijateljstvu Maora i Hrvata svjedoče ni više ni manje nego maorske klappe i folklorni ansambli, a jedan od takvih je i folklorni ansambli "Kralj Tomislav" iz Aucklanda, koji je nedavno imao božićni koncert u povodu 30 godina

postojanja. Kažu da je njihov cilj poboljšati komunikaciju s članovima i pokazati njihove povijesne i kulturne veze s Novim Zelandom i Hrvatskom. Ljetos su nastupali i u Makarskoj, Pupnatu, Veloj Luci, Zagrebu i Sinju. U Aucklandu je 2011. godine osnovana i klapa "Samoana", a 2013. godine su i Folklorni ansambli "Kralj Tomislav" i maorskom folklornom skupinu "Te Ihi Connections" nastupali na Festivalu dalmatinskih klapa u Omislu. Inspirirani glazbom Antuna Poljančića, počeli su istraživati klapsku pjesmu kao njima posebno zanimljiv glazbeni stil. Klapa njeguje samoansku cappella zvuk i donosi publici doživljaj glazbe stare i nove pacifičke kulture. Niti jedan član ove klape ne govori hrvatski jezik, a zanimljivost je i da je u Zagrebu 2015. godine jedan trg dobio ime upravo po njima. "Samoana" je prošle godine započela i objavljivanjem vlastitih singlova na hrvatskom jeziku, pa su tako prošle godine objavili pjesmu "Kuća od neba i sunca".